

Vedlegg

Redegjørelse av justis- og beredskapsministeren om endringene i kriminalitetsbildet - utdrag av referat fra stortingsmøte 21. oktober 2025

Statsråd Astri Aas-Hansen [10:17:46]: Statens viktigste oppgave er å beskytte befolkningen. Regjeringens fremste mål er å skape et trygt samfunn for alle.

De siste ukers hendelser med eksplosjoner, bruk av skytevåpen og alvorlige voldshandlinger rokker ved trygghetsfølelsen vår. Det er unorsk å se bilder av granater i våre nabolag. At politiet tror hendelsene dreier seg om oppgjør mellom kriminelle, og etterforsker at svært unge gutter har fått voldsoppdrag via sosiale medier, gjør det ekstra alvorlig.

Trusselen fra kriminelle nettverk i Europa har aldri vært større. Den grensekryssende kriminaliteten og de kriminelle nettverkene påvirker og truer samfunnsstrukturer og våre felles verdier. Kriminelle nettverk og aktører samarbeider om organisert kriminalitet på tvers av de nordiske landene. Åpne grenser, digitale flater og sårbarheter hos risikoutsatte barn og unge utnyttes.

Denne utviklingen truer både tryggheten til folk flest og tilliten i samfunnet. Trusselen ventes å øke i tiden framover. Det kan vi ikke tillate. Trusselen fra organiserte kriminelle nettverk skal bekjempes treffsikkert og effektivt.

I tillegg har det over tid vært en bekymringsfull utvikling i kriminaliteten som begås av barn og unge som ikke knyttes til kriminelle nettverk. Det er noen få barn som utsetter andre barn, og voksne, for alvorlige og skadelige handlinger som grov vold og ran. Slike handlinger får store konsekvenser for de fornærmede, deres pårørende og nærmiljøet. Barn som begår slike handlinger, må møtes med konsekvenser og treffsikre tiltak. Utsette for kriminalitet må tilbys støtte og beskyttelse.

Før jeg gir en bredere beskrivelse av hvordan regjeringen møter kriminalitetsutviklingen, vil jeg redegjøre noe nærmere for endringene i kriminalitetsbildet, med særlig vekt på unge lovbrøyttere og organisert kriminalitet. Jeg starter med det siste.

Den organiserte kriminaliteten har utviklet seg fra lokale, hierarkiske gjenger på 1980-tallet til globale, nettverksbaserte kriminelle strukturer i dag, med økt digitalisering, vold og trusler mot samfunnet som kjennetegn.

Kriminelle opererer sømløst på tvers av landegrenser og utnytter både teknologi og strukturer i samfunn preget av høy grad av tillit og digitalisering. Dette skaper sårbarheter som kriminelle nettverk og aktører nyttiggjør seg, og det stiller høye krav til politiets evne til å tilpasse seg, utvikle nye metoder og ta i bruk ny teknologi.

Den digitale utviklingen har gitt større handlingsrom og effektivisering av den organiserte kriminalite-

ten. Anonymiseringsteknologi, særlig innen kommunikasjon og betalingstjenester, blir brukt for å planlegge, rekruttere, bestille, utføre og betale for kriminelle handlinger. Plattformene kan redusere risikoen for å bli oppdaget ved at de kriminelle kan distansere seg fysisk både fra hverandre og fra den kriminelle handlingen.

De siste årene har politiet registrert en økning i antall voldsoppdrag der personer rekrutteres via digitale plattformer, og teknologien har muliggjort den kriminalitetstypen vi nå kaller «vold som handelsvare».

Vi har ikke lenger kun en bekymring knyttet til tilgang på svensk volds kapital og endring av karakteren i voldsutøvelsen innen organisert kriminalitet i Norge. Denne bekymringen har nå blitt en realitet. Bruk av granater i norske gater representerer i seg selv en alvorlig endring i karakteren på voldsutøvelse innen organisert kriminalitet i Norge.

Norske kriminelle aktører påvirkes av hvordan svenske kriminelle bruker vold som handelsvare, og norsk politi har det siste året avdekket flere straffesaker hvor det benyttes samme rollefordeling og struktur på voldsoppdrag som vi kjenner fra svenske kriminelle nettverk.

Bare siden sommeren har politiet avdekket flere straffesaker hvor norske aktører opererer som både bestiller, rekrutterer og utfører av voldsoppdrag. Politiet ser også en endring i kriminalitetsbildet ved at unge norske borgere rekrutteres til å utføre voldsoppdrag i Sverige og andre land i Europa.

Vold eller trusler om vold er et utbredt virkemiddel innen organisert kriminalitet, både internt i nettverkene og eksternt mot andre kriminelle. Flere nettverk er også kyniske i sin rekruttering og utnyttelse av barn og unge til å utføre kriminalitet som bl.a. voldsoppdrag. Blant oppgavene de unge settes til, er salg, frakt og oppbevaring av narkotika, og det har også vært en økning i tallet på mindreårige som får i oppdrag å utføre voldelige handlinger som utpressing, grov vold eller drap.

De kriminelle nettverkene bruker ulike framgangsmåter for å rekruttere og sosialisere unge inn i kriminalitet. De unge kan f.eks. bli satt i gjeld ved å motta penger eller narkotika ment for videresalg, for så å måtte «jobbe av seg gjelden» på ulike måter. De kriminelle kan spille på skam og frykt, med bilder og videoer av ting barna har gjort. Andre blir del av nettverk som følge av forhåpninger om raske penger, status og spenning.

Sosiale medier og krypterte kommunikasjonsplattformer blir ofte brukt i kontakten med de unge. Noen

blir imidlertid også rekruttert i et kriminelt nettverk i eget nærområde. Politiet har eksempler på at eldre søsken har tilknytning til samme nettverk. Familiære bånd, nærmiljøet og tilstedeværelse av kriminelle nettverk kan dermed også være driver for kriminalitet blant barn og unge.

Kriminelle bruker ulike virkemidler for å ufarliggjøre og glorifisere en kriminell livsstil. Rekruttering og sosialisering inn i kriminelle miljøer øker blant unge som bor i nabolag med høy andel av sårbare unge eller kriminelle. Personer med lav terskel for å utøve vold synes å ha særlig risiko for å bli rekruttert av kriminelle nettverk.

Manglende anerkjennelse, selvopplevd ekskludering og diskriminering kan være viktige motivasjonsfaktorer for å la seg rekruttere til gjengfellesskap. I Sverige har en sett at flere av de mindreårige gjerningspersonene som har tatt på seg voldsoppdrag mot betaling, har hatt bakgrunn fra barnevernsinstitusjoner. De unge kan oppleve at det har vært frivillig og ønsket å gå inn, men at det er vanskelig å komme seg ut igjen. Det kan bl.a. skyldes lojalitetskultur i de kriminelle miljøene eller bruk av vold, trusler og gjeld til nettverket.

Unge som utnyttes til kriminalitet, identifiserer seg ikke nødvendigvis selv som offer, men kan oppleve at de ved å utføre kriminelle handlinger får fordeler gjennom å tilhøre et fellesskap. Utnyttelse gjennom f.eks. å misbruke unges sårbare situasjon for å oppnå egen fordel kan imidlertid være straffbart uavhengig av hvordan den unge opplever situasjonen.

Det er viktig å understreke at de aller fleste barn og unge i Norge ikke begår lovbrudd, og at kriminaliteten i Norge er lav sammenlignet med andre land.

Siden 2016 har Norge opplevd en økning i kriminalitet begått av unge under 18 år, hvorav en liten gruppe begår gjentatte lovbrudd. De er ikke mange. Litt avhengig av hvilke kriterier vi legger til grunn, anslås det av politiet et tall på i underkant av 200 unge på landsbasis.

Til gjengjeld begår denne gruppen svært mye kriminalitet som det er knyttet stor bekymring til, og som får store konsekvenser for de fornærmede – ofte andre barn og unge – og for deres pårørende og for nærmiljøet. Målrettede tiltak rettet mot denne gruppen barn og unge kan derfor ha stor betydning for å redusere den mest alvorlige ungdomskriminaliteten og for å spare mange – særlig barn og unge – for de påkjenninger og den smerte og utrygghet som kriminalitet fører med seg.

Gjennom både forskning og rapporter fra politiet vet vi etter hvert mye om hvilken bakgrunn de fleste i denne gruppen har. De er i hovedsak barn og unge med store utfordringer i livet, oftest fra tidlig alder, og de vokser opp i familier med levekårsutfordringer. De fleste har innvandrerbakgrunn. Mange har selv vært utsatt for eller vært vitne til vold, eller de har opplevd andre trauma-

tiske hendelser. De sliter på skolen, deltar mindre i fritidsaktiviteter og lever ofte i lavinntektsfamilier.

En barndom preget av vold og utrygghet setter varierte spor og har alvorlige konsekvenser både for den som utsettes, og for samfunnet som helhet. Dette er barn og unge med mange risikofaktorer i livet, og som blir svært sårbare i møte med godt organiserte miljøer som tilbyr penger, status og tilhørighet. Det er bare en begrenset del av kriminalitet begått av barn og unge som har tilknytning til organiserte kriminelle miljøer, men til gjengjeld er den svært alvorlig.

Samtidig er ikke barn som begår alvorlig kriminalitet, en ensartet gruppe, og vi ser også en utvikling der barn uten de mer tradisjonelle risikofaktorene involveres i kriminalitet. Kripas har bl.a. nylig gått ut med advarsler om ekstreme, voldelige nettmiljøer som aktivt rekrutterer barn og unge. Formålet til nettverkene er ofte å bryte samfunnsnormer og normalisere vold for på sikt å påvirke mindreårige til å begå voldshandlinger. Mange av gjerningspersonene i slike saker har liten eller ingen straffehistorikk.

Kombinasjonen av sårbare barn og unge og kyniske kriminelle med makt og profitt som motivasjonsfaktor er farlig. Det krever at vi benytter hele verktøykassen, og at vi gjør det sammen: politi, barnevern, skole, psykisk helsevern og arbeidsliv – og i godt samarbeid med foreldre og andre voksenpersoner rundt barna.

I denne redegjørelsen har jeg særlig vektlagt å gi en beskrivelse av hvordan kyniske kriminelle nettverk rekrutterer og utnytter barn til kriminalitet. Vi må gjenkjenne nettverkens modus operandi for å komme den alvorlige situasjonen til livs, hindre eskalering og ta vare på barn og unge. Vi må ha flere tanker i hodet samtidig. Vi må gjøre det som virker.

Gjennom brede velferdspolitiske virkemidler og godt samarbeid med politi, foreldre og lokalsamfunn skal vi legge til rette for å redusere risikofaktorer som øker barns sårbarhet. Myndighetene skal gjøre sitt, og vi skal sørge for at barnevernet har virkemidler og handlingsrom i møte med barn som begår kriminalitet eller er i faresonen. Vi skal hindre at unge i randsonen av kriminalitet blir trukket videre inn i gjenger og kriminelle nettverk. Sist, men ikke minst skal vi sørge for raske og effektive reaksjoner når lover brytes.

Vi skal også støtte opp om foreldre og alle ildsjeler i nabolag og frivillig sektor, som er avgjørende omsorgs- og ressurspersoner for å bidra til trygghet.

I tillegg kan og må tjenestetilbyderne – særlig de store tekselskapene – ta et langt større ansvar for å avdekke og stanse kriminaliteten som skjer på deres plattformer. Når teknologien spiller en stadig større rolle i å muliggjøre og spre omfanget av alvorlig, samfunnsskadelig kriminalitet, må det kreves at private tjenestetilbydere

setter inn flere ressurser og tiltak for å forebygge, avdekke og stanse de kriminelles bruk av disse selskapenes egne tjenester. Dette er et budskap de nordiske justisminstrene har konfrontert tekselskapene med, og som vi følger videre opp.

Det endrede kriminalitetsbildet fordrer nye virkemidler og spissede tiltak. Regjeringen har møtt utviklingen i kriminalitetsbildet med en kraftfull satsing på politiet. I budsjettet for 2025 ble politiet bevilget 600 mill. kr i en varig økning til å styrke arbeidet mot organisert kriminalitet, kriminelle nettverk og kriminelle gjenger.

Styrkingen av politiets budsjetter har bidratt til at trusselen fra organiserte kriminelle nettverk nå håndteres på en mer treffsikker og effektiv måte. Det har bidratt til høy aktivitet i politidistriktene og særorganene, bedre nasjonal koordinering og økt samvirke mellom politi og særorganer. Det bygges permanent kapasitet som over tid vil gi resultater, bl.a. i form av flere fengslinger, beslag, inndragninger, etterforskninger og domfellelser. I politiet omtales dette som en «game changer».

Dette er et arbeid regjeringen skal fortsette å understøtte, og vi har foreslått et økt handlingsrom til politiet på 404 mill. kr i budsjettet for 2026 – et økt handlingsrom gjennom å øke grunnfinansieringen, øke inntektene og effektivisere i politietaten.

Innsatsen bidrar til å sette politiet bedre i stand til målrettet innsats for å finne sårbarheter, etterforske og produsere etterretning om narkotikanettverk. Et av oppdragene i den nasjonale innsatsen har allerede bidratt til beslag av over 350 kg amfetamin og over 50 kg kokain, i tillegg til flere andre narkotikabeslag i Norge, Sverige og Finland i løpet av sommeren 2025.

Innsatsen mot kriminelle nettverk må føres på mange arenaer. Internasjonalt samarbeid er en forutsetning når kriminaliteten ikke lenger er lokal, men opererer uavhengig av nasjonale grenser. Norsk politi har etablert gode samarbeidsstrukturer med svensk og europeisk politi. Dette gjør politiet egnet til å ha en tett oppfølging av utviklingen på området kriminelle nettverk og kriminalitet som handelsvare i andre land.

Kripos har utplassert en liaison hos Nationella operativa avdelningen i Sverige, Noa, for å bidra til effektivt operativt samarbeid mellom norsk og svensk politi innenfor organisert kriminalitet og kriminelle nettverk. Det operative samarbeidet innebærer raskere deling av informasjon, som igjen vil kunne bidra til å forebygge og bekjempe felles nordiske kriminelle trusler. Tjenestepersoner fra Finland, Danmark og Norge sitter samlet og har tilgang til operativ informasjon og ressurspersonell i Sverige. Erfaringene så langt er utelukkende positive.

Europol har etablert en operativ arbeidsgruppe, en «Operational Taskforce», for å bekjempe den økende

trenden med voldsoppdrag på nett og rekruttering av unge personer til alvorlig kriminalitet. Gruppen ledes av Sverige og består for øvrig av politi fra Norge, Belgia, Danmark, Finland, Frankrike, Tyskland og Nederland. Innsatsen gir en plattform for dataanalyse, operativ koordinering og felles etterforskning, slik at politimyndigheter over hele Europa er samkjørt i å spore, etterforske og forstyrre nettverk som tilbyr og på andre måter muliggjør slike voldsoppdrag.

Fenomenet kriminalitet som handelsvare var også et hovedtema på Europols politisjefmøte og Nordisk rikspolisjefmøte nå i høst.

Blant annet som et resultat av det gode internasjonale samarbeidet er kunnskapsgrunnlaget norsk politi nå besitter om kriminelle nettverk, bedre enn tidligere. Det gir mulighet til å sette inn riktigere og mer presise tiltak. Det er etablert tettere regionale samarbeid, flere politidistrikter understøtter andre politidistrikter som har behov for styrket etterforskningskapasitet, og det fokuseres tydeligere på felles regionale og nasjonale trusler heller enn å se på hva som er unikt for hvert enkelt distrikt.

Det langsiktige og brede forebyggende arbeidet er grunnmuren for å forhindre at barn og unge utnyttes av kriminelle nettverk. Effektiv forebygging skal bidra til at rekrutteringsgrunnlaget inn mot kriminaliteten er så lite som mulig.

For å forebygge at barn og unge blir rekruttert til kriminalitet eller på egen kjøp begår voldslovbrudd eller andre kriminelle handlinger, må vi ta i bruk en rekke grep. Vi må inn med effektive tiltak både før barn utvikler risikoferd, når de er i randsonen av kriminalitet, og etter at kriminelle handlinger er utført.

Forebygging handler om å ta tak i de faktorene vi vet er av betydning. Fattigdom, egne voldserfaringer og fravær av trygge voksne øker sannsynligheten for at barn og unge havner i kriminalitet. De fleste av disse barna er sårbare, og vi må derfor redusere belastningen de utsettes for, ved å gripe inn tidligere. Barn i Norge skal ikke leve under forhold som er egnet til å skade deres utvikling. Avdekking av uholdbare oppvekstvilkår fordrer et tett samarbeid mellom alle berørte sektorer.

Regjeringen gjennomfører en rekke tiltak for å forebygge og bekjempe vold og overgrep mot barn innenfor rammen av opptrappingsplanen mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner.

Opptrappingsplanen skal – sammen med regjeringens øvrige innsats for å forebygge økonomisk og sosialt utenforskap – bidra til bekjempelse av vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner. Planen omfatter tiltak innen mange sektorer, bl.a. barnehage og skole, barne- og familievern, helsesektor og politi.

Vi må også kunne iverksette tiltak overfor barn og unge som vi er bekymret for, og som er i ferd med å utvikle et negativt handlingsmønster. Regjeringen har derfor prioritert støtte til én-til-én-oppfølging i ti byer og kommuner med store utfordringer med barne- og ungdomskriminalitet, etter en modell fra Bydel Grorud i Oslo. I samarbeid skal kommunene og politiet følge opp barn og unge som begår lovbrudd, eller som er i risiko for å utvikle seg negativt.

Når barn og unge først begår lovbrudd, er regjeringen opptatt av at de skal møtes med raske reaksjoner, og straff som virker. Lang ventetid mellom lovbrudd og iverksettelse av reaksjon kan være en stor belastning for både unge lovbrøyttere, fornærmede og pårørende. Det vil også kunne utgjøre en risiko for nye lovbrudd.

Vi har forbedret straffereaksjonene for unge mellom 15 og 18 år – ungdomsstraff og ungdomsoppfølging – og tilrettelagt nasjonalt for at det kan etableres lokale «hurtigspor». I tillegg har vi iverksatt en særskilt innsats for raskere behandling av straffesaker der gjerningspersonen er under 18 år, i politidistriktene Agder, Oslo, Vest og Øst. Regjeringen vil i denne fireårsperioden rulle ut denne innsatsen i de resterende politidistriktene, og i 2026 foreslår vi at innsatsen utvides til Sør-Vest politidistrikt.

Det er et mål for regjeringen at barn ikke skal fengsles sammen med voksne. Vi har derfor prioritert å øke kapasiteten ved kriminalomsorgens ungdomsenheter. Da Støre-regjeringen tiltrådte, var det åtte plasser ved ungdomsenhetene. I løpet av dette året mer enn dobler vi kapasiteten, med totalt 21 plasser ved ungdomsenheten på Evje, og vi har iverksatt tiltak for å øke kapasiteten ytterligere, til totalt 27 plasser. Det er mer enn en tredobling. Videre er vi i gang med en vurdering av kapasitetsbehovet på lengre sikt.

Den 15. august i år fikk domstolen også hjemmel til å ilegge varetekt med elektronisk kontroll, såkalt fotlenke. Bruk av fengsel, enten det er varetekt eller straffegjennomføring, skal det være en høy terskel for, og det å ha alternativer vil da være viktig, også for å kunne forebygge ny kriminalitet.

Selv om vi har gjennomført mange tiltak, og flere er under implementering, må vi fortsette å styrke innsatsen og tilpasse nye tiltak til kriminalitetsutviklingen. Derfor har jeg tidligere denne måneden varslet flere endringer.

Politiet har etterlyst flere virkemidler, og vi kommer dem i møte bl.a. gjennom å foreslå en skjerpelse av straffesammene for bæring av skytevåpen og kniv på offentlig sted. Våpen har ingen plass i våre gater, og vi vil sende et forslag på høring før jul.

Vi vil også raskt følge opp forslaget vi nå har på høring om å gjøre det til et eget straffbart forhold å involvere

re mindreårige i kriminalitet, slik at det blir lettere for politiet å ta bakmenn og tilretteleggere.

Vi gir også politiet flere verktøy i møte med barn som begår gjentatt og alvorlig kriminalitet. Regjeringen vil foreslå at domstolene i unntakstilfeller skal kunne forlenge varetektsfengsling av barn over den kriminelle lavalder med fire uker av gangen, fra to uker i dag. I alvorlige saker hvor det er behov for lengre fengsling, innebærer dette i dag en unødvendig hyppig prøving. Dette er belastende for barnet, som ikke faller til ro, og det medfører også en unødig bruk av ressurser som heller kunne brukes på å få straffesaken raskest mulig til domstolen.

Vi vil også foreslå å utvide fristen for hvor lenge politiet kan innbringe og holde tilbake barn under den kriminelle lavalderen på 15 år. Innbringelsestiden er i dag på inntil fire timer. Dette vil vi endre for å sikre at politiet har tilstrekkelig tid til å få kontroll over situasjonen, og for bedre å kunne ivareta barnets behov.

Barnevernet har også behov for økt handlingsrom til å sette tydelige rammer for disse barna. Regjeringen vil derfor fremme forslag om å forlenge tiden barnevernsinstitusjoner kan låse døren og begrense besøk og barnets tilgang til telefon og internett, fra to til fire uker.

Vi vil også sikre at barnevernet kan beslutte slike restriksjoner på alle typer barnevernsinstitusjoner, og ikke begrense det til noen typer institusjoner, slik det er i dag. Det er barnets behov for begrensninger som skal være styrende – ikke hvilken institusjon barnet bor på.

Vi vil også raskt sette i kraft lovendringer som gjør at institusjonene kan gjennomgå barnets mobiltelefoner, for å kunne oppdage om barnet har kontakt med kriminelle aktører, kjøper narkotika eller selger seksuelle tjenester.

Barnevernet har allerede i dag mange virkemidler for å sette tydelige rammer for barn på institusjon, men Storberget-utvalget påpeker at mulighetene i dagens regelverk ikke utnyttes godt nok. Barne- og familieministerens har derfor bedt Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet om raskt å utarbeide tydeligere retningslinjer til institusjonene.

Regjeringen vil også framover vurdere behov for nye tiltak. Vi vil raskt se på hvordan de øvrige forslagene fra Storberget-utvalget skal følges opp.

Ved å hjelpe barn beskytter vi også samfunnet. Fengsling av barn skal være siste utvei. Straff skal ha et innhold som forhindrer nye lovbrudd, gjennom å hjelpe barn til å forstå og ta ansvar for egne handlinger og å styrke barnets mulighet for et liv uten kriminalitet. Regjeringen mener samtidig at det er til barnets beste at ansvarlige voksne og samfunnet griper inn når barnet begår kriminalitet og er til fare for seg selv og andre.

I møte med en urolig verden der kriminelle aktører gjennom sin virksomhet undergraver sentrale verdier i vårt samfunn som tillit og trygghet, må vi samle alle gode krefter for å motvirke den negative utviklingen.

Det jobbes godt med kriminalitetsbekjempelse i Norge. Regjeringen vil styrke innsatsen ytterligere. Gjennom denne redegjørelsen har jeg belyst en rekke konkrete tiltak – både dem som allerede er iverksatt, og dem som regjeringen vil gjennomføre i tiden som kommer.

Kriminalitetsutviklingen er for alvorlig for symbolpolitikk. Vi må ha tiltak som virker. Arbeiderpartiet skal prioritere midler dit det gir best resultat, og sikre at myndighetene har nødvendige virkemidler og hjemler for en effektiv forebygging og bekjempelse av kriminalitet.

Kriminalitetsutviklingen krever bredt samarbeid, langsiktige løsninger og felles politisk vilje.

Regjeringen ønsker et bredt samarbeid for å trygge folk og trygge Norge. I denne salen har vi en betydelig vilje og evne til å finne gode, tverrpolitiske løsninger, og jeg ser fram til felles videre innsats i kampen mot kriminalitet.

Morten Stordalen hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten [10:51:15]: Presidenten vil nå, i henhold til Stortingets forretningsorden § 45, åpne for en kommentarrunde, begrenset til ett innlegg på inntil 5 minutter fra hver partigruppe og avsluttende innlegg fra statsråden.

Even H. Eriksen (A) [10:51:44]: La meg aller først få takke statsråden for en grundig og god redegjørelse. Redegjørelsen viser med tydelighet at Arbeiderparti-regjeringen har tatt grep for å bekjempe kriminaliteten. Men enda viktigere: Vi skal ta flere grep for å trygge landet, med tiltak som faktisk virker.

De siste ukene har vi vært vitne til svært alvorlige hendelser: eksplosjoner, grov vold og barn som trekkes inn i kriminelle nettverk. Slike hendelser rokker ved trygghetsfølelsen til folk i hele landet – enten man bor i Trysil eller i Oslo.

Dette er ikke tilfeldige hendelser eller tilfeldige ungdommer, men organisert kriminalitet som skjer på norsk jord med forgreninger til både inn- og utland. Arbeiderparti-regjeringens mål er krystallklart: Vi skal slå ned på gjengene, ta bakmennene og skape trygghet i bygd og by, og vi skal snu trenden med økende barne- og ungdomskriminalitet.

Jeg er glad for at justis- og beredskapsministeren er så konkret på tiltak for hvordan Arbeiderparti-regjeringen tenker å gjøre noe med den kriminalpolitiske situasjonen. Mens noen partier roper høyt og fremmer for-

slag med lettvinte løsninger preget av symbolpolitikk, handler vi.

La meg trekke fram noen av satsingene som statsråden viste til i sin redegjørelse. Politiet er spydspissen i kampen mot organisert kriminalitet. Derfor har Arbeiderpartiet i regjering økt politibudsjettene hvert eneste år etter at vi overtok regjeringsmakten i 2021. Siden da har politiets budsjetter blitt styrket med 31 pst. Aldri før har flere vært på jobb i politiet for å trygge samfunnet og bekjempe kriminalitet enn det er i dag. Det handler ikke bare om antall politifolk ute i gatene, men også om dem som passer på ungene våre på internettet, og dem som er spesialiserte etterforskere i et stadig mer utfordrende kriminalitetsbilde.

Politiet er bedre rustet i dag enn for fire år siden til å forebygge, avverge, etterforske og straffeforfølge kriminelle nettverk og organisert kriminalitet. Kriminelle nettverk følges tettere enn noen gang. Det er mer internasjonalt samarbeid. Politiet har fått flere og bedre verktøy til å kartlegge og stoppe pengestrømmer, beslaglegge og inndra verdier og slå til mot økonomien i nettverkene. Resultatene ser vi: Sammenlignet med i fjor inndrar politiet nå 25 pst. mer av kriminalitetsprofitten. Tar vi bort verdiene, tar vi også bort drivkraften i mye av kriminaliteten vi ser.

Selv om det allerede er gjennomført flere tiltak, varslet justis- og beredskapsministeren flere grep i trontaledebatten, noe hun gjentok i redegjørelsen sin i dag. Fellesnevneren er at forslagene er godt begrunnet, og det er tiltak vi har tro på at faktisk vil virke. Vi foreslår strengere straffer for ulovlig bæring av skytevåpen og kniv på offentlig sted. Et forslag om å gjøre det straffbart å involvere mindreårige i kriminalitet er ute på høring og vil bli raskt fulgt opp. Domstolene skal unntaksvis kunne forlenge varetektsperioden for unger under den kriminelle lavalderen fra to uker til fire uker. Tidsrammen for hvor lenge politiet kan holde unger under den kriminelle lavalderen innbrakt, foreslås utvidet fra dagens fire timer, slik at man får bedre tid til å håndtere situasjonen som har oppstått.

Justis- og beredskapsministeren sa det så fint:

«Kriminalitetsutviklingen krever bredt samarbeid, langsiktige løsninger og felles politisk vilje.»

Arbeiderpartiets utgangspunkt er at vi kommer til å være positive til alle forslag som faktisk virker – uavhengig av hvilket parti som står bak forslaget. Jeg ønsker derfor å gjenta statsrådens invitasjon til samarbeid mellom partiene på Stortinget om tiltak til det beste for ungene og samfunnet. Vi skal bekjempe gjengene, beskytte ungene og skape trygghet for framtida. Trygghet for framtida handler også om frihet fra kriminalitet, og med Arbeiderpartiets politikk er det nettopp det vi bygger – et tryggere Norge.

Jon Engen-Helgheim (FrP) [10:56:29]: Jeg vil takke ministeren for redegjørelsen.

Jeg vil starte med å si at det egentlig er synd at vi står her i dag, for dette kunne vært unngått dersom flertallet i denne sal hadde tatt signalene på alvor på et langt tidligere tidspunkt. Jeg snakker ikke nødvendigvis om å bygge opp politiet eller bygge flere soningsplasser for 15–20 år siden, men jeg snakker om å iverksette forebyggende tiltak for 15–20 år siden.

Forebyggende tiltak er mer enn fritidsklubber og flere miljøterapeuter. Forebyggende tiltak for 15–20 år siden kunne vært å ikke føre en hodeløs innvandringspolitikk som er nødt til å skape problemer. Forebyggende tiltak kunne vært ikke i praksis å fjerne straff for ungdom, sånn at terskelen for å begå kriminalitet senkes. Dessverre lyttet ikke flertallet til advarslene den gangen, og nå står vi her i dag med alle konsekvensene som det ble advart mot.

Det som opprører meg enda mer, er at vi har en regjering som fortsatt ikke ser ut til å forstå alvoret. Senest i forrige uke fikk vi en ny påminnelse, da regjeringen leverte et forslag til statsbudsjett som på ingen måte tar inn over seg de utfordringene samfunnet står i. Politiet trenger en betydelig tilførsel av ressurser for å håndtere situasjonen, men satsingen på politiet er nærmest helt fraværende i statsbudsjettet.

De siste fire årene har vi sett en eksplosiv økning i ungdomskriminalitet, men dessverre har regjeringen vært mer opptatt av å prate om at vi ikke har svenske tilstander, enn av å sette inn mottiltak. Men la meg gjennomgå hva svenske tilstander handler om. Det handler om at kriminelle gjenger åpenlyst kriger i gatene. Det handler om at det brukes bomber, granater, skytevåpen og unge voldsutøvere i et omfang som er helt fremmed for oss. Det handler også om en naiv tilnærming fra politikerne. Det handler om at noe åpenbart skjer rett foran øynene våre, mens politikerne nekter å ta realitetene inn over seg. Og når statsministeren bare for et par år siden avfeide advarslene med å si at diskusjonen om svenske tilstander hører hjemme i den svenske Riksdagen, er det åpenbart at vi har å gjøre med en regjering som ikke forstår alvoret. Vi har bomber, granater, skyting og unge leiesoldater etter samme modell som Sverige, og vi har også politikere som ikke forstår alvoret. Vi har dermed svenske tilstander.

La oss nå ta dette skikkelig på alvor. For å få til dette trengs det en framoverlent regjering som tar inn over seg situasjonen vi står i, og kommer opp med et spekter av nye tiltak. Lærdommen fra Sverige var at de handlet for sent. De hadde for milde straffer, de klarte ikke å bygge opp politiet, og de turte ikke å diskutere de reelle årsakene. Vi må også innse at det er for sent med forebyggende tiltak når håndgranatene suser i gatene. Vi må i

det minste utvide forståelsen av hva forebygging er. Har man vist vilje og evne til å kaste håndgranater i gatene, hjelper det ikke med flere fritidsklubber. Det beste forebyggende arbeidet vi da kan gjøre, er å hindre dem fysisk i å gjøre det på nytt.

Unge gutter blir rekruttert av en veldig enkel hovedgrunn. De har lav eller ingen risiko for straff, og det er underlig at regjeringen forsøker omtrent alle andre tiltak enn å gjøre noe med selve problemet. Det er f.eks. naivt å tro at aldersgrense på sosiale medier vil hindre gjengene i rekruttering av ungdom. For dersom en ungdom er kapabel til å kaste håndgranater i gatene, er han sannsynligvis også kapabel til å laste ned en ulovlig app.

Og når 14-åringer helt slipper straff, og 15-åringer får reaksjoner som på ingen måte minner om straff, er det her vi må sette inn tiltakene. Vi må gjennomføre straffer som har en viss preventiv effekt. Den gangen vi hadde det, gikk kriminaliteten nedover, og nå går den oppover.

Vi må også sette politiet i stand til både å drive forebyggende arbeid og fotfølge de kriminelle, slik vi har lykkes med før. Da må det store ressurser til. Men det har denne regjeringen vist gjennom forslaget til statsbudsjett at de ikke er villig til. Jeg er redd for at det vil få store konsekvenser.

Mahmoud Farahmand (H) [11:01:45]: Jeg vil takke statsråden for redegjørelsen og si at jeg er enig i mye av problembeskrivelsen som gis. I dag står vi overfor en av de mest alvorlige utfordringene vårt samfunn har møtt på lenge: en eskalerende ungdomskriminalitet som drives av kyniske, organiserte kriminelle, som ofte står i ledtog med fremmede stater. Det er en krise som rammer våre barn og våre nabolag og bryter ned tilliten til at vi som samfunn har evne og vilje til å beskytte våre innbyggere.

I de siste årene har vi sett en skremmende utvikling, men det har vært en varslet utvikling, en utvikling som politiet har meldt om i sine trusselvurderinger i minst de siste fire årene. Det hadde dermed vært mulig å ruste opp politiet og samfunnet slik at vi kunne ha forhindret det vi nå står oppe i. Det valgte Støre-regjeringen ikke å gjøre tidligere.

Regjeringen har utvist en skremmende blåøydhet, en mangel på handlekraft og en fullstendig ansvarsfraskrivning for folks trygghet – for å si det på en mild måte. Dette svekker tilliten og tryggheten i det norske folk. Det kan vi som politikere ikke akseptere, og det burde heller ikke regjeringen akseptert. Allikevel styrker de ikke politiet i neste års budsjett. Forstå det den som kan.

Ungdomskriminaliteten har blitt mer brutal. Stadig yngre barn bruker vold, bærer våpen og kaster granater i våre gater. Vi ser barn som kaster granater og bruker

håndvåpen i Oslos gater, men dette problemet er ikke begrenset til Oslo og hovedstaden. Vi ser skyting på åpen gate i Sarpsborg, og vi ser granatkasting på Strømmen. Gjenger har nærmest fått fritt spillerom. Utenlandske gjenger har tilstedeværelse i samtlige av landets politidistrikter, og politiet sier selv at de ikke har de ressursene som skal til for å stoppe dette. Jeg merker meg at statsråden snakker om en «gamechanger», men politiet varsler om noe annet.

Det som gjør denne krisen enda mer tragisk, er at så å si alle de unge som rekrutteres til tunge kriminelle miljøer, har vært utsatt for vold i nære relasjoner eller andre integritetskrenkende handlinger. Mange av disse har vært i kontakt med det offentlige, eller har vært – og er – under det offentliges omsorg.

Jeg må si det helt klart: Det er et personlig valg å begå kriminelle handlinger, men det er klart at med riktig oppfølging og de riktige verktøyene kunne mange av disse barna og ungdommene vært et annet sted.

Vi kan ikke akseptere at ungdommene føler utrygghet i gatene våre, og vi kan heller ikke akseptere at ungdommer velger kriminalitet som et bedre livsvalg enn aktiv deltakelse i samfunnet.

Statsråden hevder å ha styrket politiets kapasitet til å bekjempe nettkriminalitet. Hvordan kan det da ha seg at politiet selv sier at de ikke klarer å forhindre rekruttering til kriminelle miljøer via nettet? Hvordan kan det da ha seg at de ikke klarer å oppklare bedrageri på nettet? Og hvordan kan det da ha seg at de ikke klarer å håndtere mengden av overgrepsmateriale som florerer på nettet? Man kan godt peke på tekselskapene, men da må politiet ha evne og kapasitet til å følge det opp.

Resultatet av dette er at kriminelle gjenger fortsetter å rekruttere ungdom via sosiale medier, at bedrageri på nettet går upåaktet hen, og at overgrepsmateriale sirkulerer fritt – uten konsekvenser.

Flere rapporter har påpekt suksesskriteriene for å løse problemene rundt disse ungdommene: tett samhandling og informasjonsutveksling mellom etatene. Likevel står fortsatt politimesteren i Oslo og påpeker at lovverket og tolkningen av lovverket er til hinder for informasjonsdeling og samhandling. I fire år har dette blitt påpekt av politimesteren uten at regjeringen har gjort noe.

Dette er ikke bare et spørsmål om ressurser, det er altså spørsmål om politisk vilje, lederskap og handlekraft til å fjerne de rettslige barrierene som hindrer politi, barnevern og kommuner i å samarbeide effektivt, til å gjøre det som trengs for å trygge befolkningen, ta tilbake tryggheten og opprettholde tilliten i samfunnet.

Høyre har foreslått flere tiltak. Vi foreslo lukkede institusjoner, hurtigdomstoler, flere politifolk i gatene, et sterkere barnevern og endringer i lovverket, men regje-

ringspartiene i denne sal har stemt ned disse tiltakene tidligere.

Hadde vi gjennomført disse tiltakene, kunne mange av 13–14-åringene som står og kaster granater i våre gater, vært reddet, og samfunnet kunne vært tryggere.

Det handler om vår felles trygghet og tilliten til at politikerne kan ivareta borgerne. I disse dager er det også viktig for meg å understreke at regjeringen ikke har råd og mulighet til å love tiltak de ikke har tenkt å gjennomføre. Valgkampen er over. Alle dem som rammes av kriminalitet, fortjener mer enn tomme ord og lovnader. Valgkampen er, som sagt, over, og det er på tide å levere. Ofrene fortjener trygghet. Barn og unge som begår kriminalitet, fortjener andre muligheter i livet, og vi som politikere må vise oss tilliten verdig og skape den tryggheten som samfunnet fortjener.

Marian Hussein (SV) [11:06:50]: Det er ingen av oss som tar lett på at barn begår alvorlig kriminalitet. Veldig mange av de voldshandlingene vi har vært vitne til de siste ukene, har også skremt meg. Jeg har oppdratt barn i denne byen og vet at man skal gi barn frihet, men man skal også passe på, og jeg har opplevd at ekstremt mange foreldre har vært bekymret de siste ukene etter det de har sett.

Det er lett å kjenne på den utryggheten i møte med utviklingen vi har sett de siste ukene og månedene. For oss som er folkevalgte fra denne byen, er det også behov for å si fra om at noe må skje, og det må skje raskt. Samtidig er jeg skremt av at det som nå kanskje ser ut til å skje raskt, gjelder mange av de tiltakene som disse barna nettopp ikke trenger. Vi ser at barne- og ungdomspsykiatrien legger ned plasser og kapasitet, vi ser at veldig mange ungdomstilbud er truet med nedleggelse, vi ser at lærere, som er viktige personer for veldig mange av disse barna, slutter og har høy turnover. Vi ser et barnevern som sier at de ikke har ressurser til å drive med den oppfølgingen de trenger.

Jeg har møtt ekstremt mange mødre som har vært kasteballer i et system hvor de tar kontakt med sosiallærere, med barnevernstjeneste og med SaLTo-koordinatorer, og opplever at ressursene i tjenestene ikke strekker til for å beskytte disse barna. Vi ser også at andre land som har hatt lignende utfordringer, har sett på menneskerettslovgivningen for å beskytte barna mot de kriminelle nettverkene.

Det er ganske skremmende å lytte til debatten, for Storberget-utvalget advarte mot at man skulle ta forhas-tede beslutninger og gripe til enkle løsninger som fokuserer på straff, politi og lukkede dører. På den måten risikerer vi å overskygge det som faktisk virker – på bekostning av barna og barnas rettigheter. Fengsling og frihetsberø-

velse av barn skal alltid være siste utvei, og her kuttet det stadig i mange av de tiltakene som vi vet fungerer.

Det vi trenger, er å styrke barnevernet og øke midlene til deltakelse i aktivitet. Vi så nylig at Riksrevisjonen slaktet forebyggingsarbeidet. Det er nesten ingen som ser det som sin oppgave å forebygge. Når jeg hører hvilke konkrete tiltak regjeringen har, blir jeg egentlig enda mer skremt. Jeg frykter at regjeringen ikke kommer til å satse på det som fungerer, det som er evidensbasert, det som er kunnskapsbasert, og det er å se på forebyggingsoporet.

Jeg savner tiltak for å hindre vold mot barn og unge og bedre ivaretagelse av de voldsutsatte barna. De barna vi snakker om her i dag, er barn som strukturelt har blitt sviktet av systemet gang på gang på gang. Hvordan er det mulig at barn det offentlige har sagt har opplevd omsorgssvikt, igjen opplever svikt av systemet som skal beskytte dem? Dette er barn som har opplevd vold, og som nå har falt i klørne på folk som utsetter dem for en ny type vold, fordi vi ikke har evnet å beskytte dem.

Når samfunnet ikke tilbyr reelle alternativer, ikke klarer å tilby reelle fellesskap som inkluderer, betyr det veldig lite om den ungen heter Ali og er mitt barn, eller heter Anders og er Jon Engen-Helgheims barn. Disse barna er våre barn, og fellesskapet er nødt til å begynne å stille opp for dem. Hvis ikke svikter vi som samfunn også for framtiden.

Bent-Joacim Bentzen (Sp) [11:11:57]: Det kastes håndgranater på gaten i Norge. Situasjonen som har utspilt seg de siste ukene, er rystende og dypt alvorlig.

Den ungdomskriminaliteten vi ser i Norge i dag, er svært bekymringsfull. Når barn og ungdom begår alvorlig kriminalitet, må hele samfunnet ta grep. Selv om det totale bildet viser en nedgang i ungdomskriminaliteten, er det en økning i de yngste aldersgruppene – de som utfører kriminaliteten, blir yngre, og alvorlighetsgraden er stigende.

Forrige uke pekte Kriminalomsorgsdirektoratet på at vi må forberede oss på en dobling av antall mindreårige i fengsel. Det er bra at vi har fått etablert flere ungdomsplasser for å forhindre at gjerningspersoner under 18 år må sone med hardbarkedede voksne innsatte. Samtidig må vi ikke tro at dette er en situasjon vi kan fengsle oss ut av. Jeg har i likhet med Forsvarergruppen, Barneombudet og andre ikke tro på at flere fengselsplasser er hele løsningen. Fengsling av barn øker sannsynligheten for utøvelse av mer kriminalitet.

Samtidig må vi være stødige. Senterpartiet mener at barn som håndteres av barnevernet, må håndteres gjennom en linje som er så åpen som mulig, men så lukket som nødvendig. Vi må følge faglige anbefalinger fra dem som står med skoene på, samtidig som vi skjærer samfunnet for følgene av de hardeste kriminelle.

Ungdomskriminalitet og bestilling av kriminalitet er ikke bare et Oslo-fenomen eller et storbyfenomen. Hendelsene den siste måneden understreker det, for det ulmer også i andre deler av landet. I mediene leser vi om utfordringer både på Gjøvik, i Tromsø og i Aurskog-Høland. For at politiet skal kunne forebygge og være på høyde med situasjonen, er det helt nødvendig med tilstedeværelse, lokalkunnskap og forebygging. Et politiet som kjenner skolene, ungdomsmiljøene og lokalsamfunnene kan gjøre mer for tryggheten enn en tilfeldig patrulje som er på gjennomreise.

Hvorfor blir personer kriminelle? Det er som regel første setning i fagbøker om strafferett. Dette er det essensielle spørsmålet vi må stille oss. Jeg har ikke tro på at mennesker ønsker å bli kriminelle, men det er bakenforliggende årsaker som fører folk, og nå i større grad barn, på veier de helst ikke vil gå – på veier vi som samfunn må jobbe for å unngå at de går.

Omsorgssvikt og vold i hjemmet pekes på som en faktor for at barn og unge blir kriminelle. Jeg savner tydelige svar på hvordan regjeringen skal gripe inn før mindreårige blir kriminelle. Det offentlige må være langt tettere på disse mindreårige enn det de er i dag, og ikke minst sørge for tilstrekkelig informasjonsflyt mellom politiet, skolen og hjelpetjenestene slik at barn og ungdom fanges opp – tidlig nok. Dette haster.

Innvandringsbakgrunn er også en faktor. Vi må kalle en spade for en spade. Sosiale sårbarheter og områder med store sosiale forskjeller sammenlignet med andre deler av landet er en utfordring som må tas tak i, kanskje spesielt i Oslo.

I en rapport fra Oslo politidistrikt fra februar peker politiet på narkotika som en tydelig driver i ungdomskriminaliteten. Vi vet at kjente kriminelle grupperinger kriger om markedsandeler. Tall fra Folkehelseinstituttet viser at markedet for kokain og andre illegale stoffer øker i Norge. Istedenfor å redusere etterspørselen ved å stramme inn straffereaksjonen for bruk av narkotika før det utvikler seg til misbruk, valgte stortingsflertallet i vår å fjerne virkemidler for politiet. Senterpartiet frykter at konsekvenser av dette blir at tilbud og etterspørsel av narkotika vil fortsette å øke, og at krigen som pågår mellom gjengene, vil øke i omfang. Jeg blir derfor noe overrasket over at statsråden i sin redegjørelse ikke peker tydeligere på sammenhengen mellom narkotika og ungdomskriminaliteten, ettersom også politiet selv påpeker dette.

Som jeg nevnte innledningsvis, og som også statsråden var inne på i sin redegjørelse, er ikke barne- og ungdomskriminalitet en oppgave for politiet alene. Foreldre har et ansvar. Barn har ingenting å gjøre på sosiale medier, enten det er Snapchat eller Signal. Her håper jeg og Senterpartiet at Fremskrittspartiet forstår at de er i et

blindspor. Der de ellers snakker om å straffe og stramme inn, bommer de ikke bare på skiven, men på skytefeltet når de går mot aldersgrenser på sosiale medier.

Så vil jeg tilbake til essensen: Vi løser ikke problemet uten å løse årsaken. Vi vet en del om hva som gjør at barn og ungdom blir kriminelle. Vi snakker om sårbare barn og unge som trolig ikke ser noen annen utvei, svært unge mennesker som mangler et fellesskap og tilhørighet – helt grunnleggende behov i ethvert menneskes liv. Vi som samfunn må gi dem en annen utvei.

Jeg mener hovedinnsatsen må være på de faktorene politiet peker på som gjenkjennbare blant ungdommene som begår kriminalitet. Samtidig må vi ha et langt større søkelys på bakmennene, for 13-åringer får ikke tak i håndgranater av seg selv.

Bjørnar Moxnes (R) [11:17:18]: Situasjonen er alvorlig når kyniske bakmenn rekrutterer barn ned til tolvårsalderen til voldsoppdrag i Norge. Det er alvorlig for dem som blir ofre for kriminaliteten, for dem som ødelegger framtiden sin, og for folks tillit til at vi som samfunn klarer å forebygge, bekjempe og hindre kriminalitet.

Det er ingen grunn til å være naive. Det vi står overfor, er kyniske, kriminelle, pengesterke nettverk i hundremillionersklassen, som ikke skyr noe i sin jakt på profit.

Første bud er at man gjør det straffbart å rekruttere barn og unge til kriminell virksomhet.

For det andre: Nettverkene bruker sosiale medier til å slå kloa i barna våre. Derfor trengs det en aldersgrense på sosiale medier. Et slikt forslag må man visst være naiv for å støtte, skal vi tro Fremskrittspartiet – men ikke mer naiv enn at Kripos går inn for det. Det samme gjør en rekke av politidistriktene. De uttaler følgende: En aldersgrense på sosiale medier vil ha «en betydelig kriminalitetsforebyggende effekt».

Er det noe som virkelig er naivt, er det politikerne som har gitt tekngigantene fri tilgang på barna våre helt ned i sjuårsalderen i et gedigent eksperiment, der vi nå ser én av konsekvensene i form av voldsoppdrag og annen kriminalitet på tilbud i sosiale medier.

De kriminelle bandene har i dag fri tilgang til tusenvis av barn og unge som de når ut til og «groomer» gjennom medier som Snapchat og Instagram. Deretter får de barna over på lukkede apper. Det er helt åpenbart for alle som vil se, at elleve–tolvåringer ikke er modne nok til å stå imot denne «groomingen» fra kyniske profesjonelle kriminelle.

Det nye i dagens situasjon er verken at det finnes kriminelle nettverk eller at de bruker ungdom. Det nye er den digitale infrastrukturen som en motorvei av en inngang til kriminalitet. Hva vil så Fremskrittspartiet

gjøre med dette? Null og niks. Det er litt rart. Ingen av oss ville vel sendt tolvåringen vår alene til det mest belastede strøket i byen hver kveld sju dager i uken, men å gi Foxtrot og annen mafia uhindret tilgang til dem gjennom smarttelefonen er visst ikke så farlig. Rødt går inn for en aldersgrense på sosiale medier, og det må komme et strafferettslig ansvar for Snapchat, Instagram o.l. når disse brukes til å planlegge kriminalitet.

Vi må også bekjempe de kriminelle nettverkene mulighet til å smugle narkotika og våpen inn i landet. Derfor er det viktig at vi styrker politiets etterforskningsarbeid og tollvesenets evne til å gjøre beslag på grensen.

Vi vet også én ting til, og det er at forebygging funker. Det handler om et nærpolti som blir kjent med ungdommen, det handler om å gi ungene våre en trygg og god oppvekst, en skole hvor de opplever mestring, og meningsfulle fritidsaktiviteter. Men når budsjettøksten svinges over skole, barnevern, fritidsklubber og nærmiljøtiltak landet rundt, ja, da får vi ikke løst problemet. Vi har et barnevern i Norge som er en viktig del av både forebyggingsarbeidet og håndteringen av unge som havner i kriminelle miljøer, gitt at de får de rette rammevilkårene.

Verktøyene finnes, men ressursene er det manko på. Skal barnevernet kunne gjøre denne jobben, må bemanningen opp, og det må bygges opp solide kompetansemiljøer i institusjonene som kan håndtere barn og unge med komplekse behov. Det klarer man ikke hvis det alltid er for få på jobb, eller det er stor gjennomtrekk gjennom utstrakt bruk av vikarer og for få fagfolk som er fast ansatt. Derfor må vi beskytte barnevernet og velferden fra hensynsløse kutt. Derfor er det også en diskusjon om dette, om rammevilkårene for kommuneøkonomien, om situasjonen for velferden og om vi skal prioritere skatteuttak til dem som har mest fra før, eller om vi også skal satse på det som funker, som nemlig er forebygging.

Julie E. Stuestøl (MDG) [11:22:29]: Jeg vil først takke statsråden for en god og grundig redegjørelse. Jeg og MDG deler politiets og regjeringens bekymring for alvorlige tendenser i kriminalitetsutviklingen.

Det er aktører som har vilje og evne til å påføre enkeltmennesker og samfunnet stor skade. Det er skremmende at oppvekstmiljøer blir utrygge, det er tragisk at enkeltindivider får livet ødelagt som følge av vold, og det er svært alvorlig at kriminelle nettverk nå truer samfunnsstrukturer og tillit. Vi kan ikke akseptere at denne utviklingen får fortsette.

Nettopp fordi dette er så viktig, vil jeg oppfordre statsråden og regjeringen til å søke løsninger sammen med de partiene som forstår de komplekse årsakene til kriminalitet. Enkelte partier ser nemlig ut til å mene at

straff forebygger. Det gjør det ikke, og det er det viktig at vi som har et politisk ansvar, forstår.

Jeg vil sterkt advare regjeringen mot å bli med i en konkurranse om de mest lettvinte løsningene på kort sikt – uten å ta hensyn til konsekvensene det får på lengre sikt. MDG kommer aldri til å gå med på populistiske premisser i justispolitikken. Vi trenger mindre, ikke mer, krigsretorikk og polarisering. Ofrene for kriminaliteten fortjener bedre. De fortjener at vi både gjør grep på kort sikt og tenker langsiktig på hva som faktisk forebygges, og hva det betyr for oss som samfunn.

I dag bruker kriminelle nettverk sårbare barn og ungdommer som buffer mellom seg selv og loven. Vi vet at de ofte er sårbare, fattige og mulige å rekruttere som brikker i et kynisk spill. Rekruttering av unge til voldsoppdrag er en metode som benyttes flere steder i Europa. Det er ikke noe nytt at mennesker utnyttes gjennom å påføre dem utrygghet og gjeld. Det nye er alderen til dem som utsettes. Fellesnevneren som muliggjør slik utnytting, er sårbarhet og utenforskap. Bakmennene er først og fremst økonomiske aktører som beskytter egeninteresser, fullstendig uavhengig av konsekvensene for dem de utnytter.

På grunn av den feilslåtte forbudspolitikken har de kriminelle nettverkene monopol på et rusmiddelmarked som er helt utenfor myndighetenes kontroll. Dessverre finnes det ikke nå et flertall i denne salen for å gjøre noe med det, men vi i MDG ser fram til den dagen resten av det politiske Norge ser virkeligheten i øynene og tør å ta politisk ansvar for å løse også dette problemet.

I mellomtiden forventer vi at regjeringen følger opp og sikrer at politiet ikke bruker knappe ressurser på mindre alvorlig narkotikakriminalitet. Politiets innsats må prioriteres mot aktørene bak den alvorlige utviklingen – de som bestiller vold og truer samfunnet. Når kriminaliteten blir digital og beveger seg inn i den hvite økonomien, må også politiets kapasitet og kompetanse gjenspeile det. Forventningene til hva etterforskere skal kunne, har endret seg raskt og mye, og som politikere må vi evne å prioritere de ressursene. Da må vi også se kritisk på hva vi ber politiet ta hovedansvar for, og når de kun skal være en del av det store laget.

Jeg vil skryte av styrkingen av samarbeidet mellom etater og samarbeidet internasjonalt og styrket etterretning.

Barn og ungdom begår ikke kriminelle handlinger fordi de er brune i huden, eller fordi de er ondere enn andre barn. For noen handler det om uflaks og umodenhet. For mange føles det som at dette samfunnet ikke har like mye å tilby dem som alle andre. Én ting er økonomisk fattigdom, men vel så viktig er mulighetsfattigdommen. Når kriminelle miljøer representerer en mulighet for trygghet, tilhørighet og anerkjennelse, må vi

spørre oss hvor vi som samfunn svikter. Å sette barn i fengsel forsterker mulighetsfattigdommen. Vi vet at fengsler fungerer som kriminalitetsskoler.

Jeg ser fram til å samarbeide med regjeringen og de andre partiene på Stortinget om å sikre at barn ikke soner med voksne, og finne løsninger som både beskytter samfunnet og forebygger framfor å skape mer utenforskap og kriminalitet.

Før jeg tiltrådte som stortingsrepresentant, jobbet jeg i politiet. Norsk politi er dyktige fagfolk som løser sitt samfunnsoppdrag for et trygt samfunn på vegne av fellesskapet så godt de kan. Likevel må jeg si at jeg er bekymret for om vi er i ferd med å begå en feil når det gjelder hvilke oppgaver politiet skal løse. Å forebygge kriminalitet motivert av utenforskap er ikke først og fremst en politioppgave, men et samfunnsprosjekt og en hverdagsaktivitet. Vi trenger oppvekst- og helsetjenester tett på barna våre, et barnevern som beskytter, velfungerende lokalsamfunn med meningsfylt frihet og økonomisk trygghet for familiene.

Regjeringen har ingen bedre allierte når de skal finne kunnskapsbaserte og ambisiøse løsninger på kriminalitetsutviklingen som vi har fått presentert i dag.

Hans Edvard Askjer (KrF) [11:27:59]: Takk til justisministeren. Justisministerens redegjørelse kommer på et tidspunkt der kriminaliteten blant barn og unge har nådd et nivå som krever mer enn bekymring; det krever ansvar – politisk ansvar.

Ifølge Riksrevisjonen har antall siktede i aldersgruppen 5–14 år nå gått forbi aldersgruppen 15–17 år. Dette er barn – ikke ungdom – som begår grov vold, ran og alvorlige trusler. Det er en utvikling som ikke bare utfordrer rettssystemet, men som avslører en dyp svikt i samfunnets evne til å beskytte og til å forebygge.

Tall fra straffesaksregisteret viser at alvorlige lovbrudd blant barn og unge har økt markant siden 2023. Dette er ikke tilfældige utslag, det er en trend, og det er en trend som regjeringen har hatt all mulighet til å gripe fatt i, men ikke har klart å snu.

KrF mener at forebygging er det viktigste virkemiddelet mot kriminalitet. Vi prioriterer tidlig innsats, og vi vet at politi, barnevern og skole må samarbeide tett for å lykkes. Når barn helt ned i barneskolealder begår alvorlige lovbrudd, da har samfunnet sviktet – og da har regjeringen sviktet. Riksrevisjonen er krystallklar: Myndighetene har sviktet. Etterforskningen av barn under 15 år er ofte fraværende, barn plasseres i fengsel med voksne, i strid med FNs barnekonvensjon, og det forebyggende arbeidet er ikke koordinert, ikke målrettet og ikke tilstrekkelig.

KrF har konkrete tiltak for å snu utviklingen:

- Vi vil at SLT-modellen, samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak, skal brukes i alle kommuner.
- Vi vil videreutvikle og styrke multisystemisk terapi, som er et effektivt behandlingstilbud for familier med ungdom med alvorlige atferdsvansker, som gis hjemme og i nærmiljøet.
- Vi vil ha forebyggende dager i skolen med temaer som vold, rus og grensesetting fra 5. trinn og oppover.
- Vi vil etablere programmer for involvering av foreldre og rollemodeller i lokalsamfunnet.
- Vi vil styrke samarbeidet mellom politi og skole med jevnlig besøk for å bygge respekt og tillit.
- Vi vil føre en alkohol- og ruspolitikk som virker kriminalitetsforebyggende.

Vi har sett til Danmark, som har etablert ungdomskriminalitetsnemnder, tverrfaglige, forpliktende strukturer som griper inn tidlig. I Norge har vi fortsatt et system der ansvar pulveriseres, og der barn i risikozonen faller mellom etatene.

Jeg vil derfor utfordre justisministeren på dette:

- Hvorfor har regjeringen ikke levert en helhetlig strategi med klare ansvarslinjer og ressurser?
- Hvorfor svikter etterforskningen av barn under 15 år, når alvorlighetsgraden tilsier at samfunnet må reagere?
- Hvorfor har man ikke sørget for at barn som begår alvorlige lovbrudd, får en trygg og strukturert oppfølging, i stedet for å bli sendt tilbake til miljøer som forverrer problemet?

KrF mener at trygghet skapes gjennom forebygging, fellesskap og ansvar, ikke bare gjennom straff. Vi må ta ansvar for barna, for bak enhver statistikk står et barn som har sviktet, ja, men som også har blitt sviktet.

Vi trenger ikke flere redegjørelser, vi trenger handling, og vi trenger en regjering som tar ansvar for å beskytte, for å forebygge og for å gi barn en vei ut av kriminalitet.

Jeg vil stille justisministeren et direkte spørsmål: Tror justisministeren det kan være en sammenheng mellom de rammebetingelser vi gir familiene, i form av både tid og økonomi, og faren for at barn faller ut i skadelige miljøer?

KrF mener at familien er samfunnets viktigste fellesskap, og at trygge og stabile hjem er det mest effektive vernet mot kriminalitet. Når foreldre har for lite tid med barna sine, når økonomiske bekymringer overskygger hverdagen, og når støtteapparatet svikter, da øker risikoen for at barn søker tilhørighet andre steder, og noen ganger er det kriminelle miljøer som står klare til å ta dem imot.

Abid Raja (V) [11:33:20]: Jeg vil også takke statsråden for redegjørelsen, selv om jeg er litt overrasket over at redegjørelsen lærte oss lite nytt. Så å si alt statsråden sa, visste vi jo fra før. Jeg skal likevel gi regjeringen ros for flere viktige grep i statsbudsjettet for 2026, som varsler flere grep framover.

Det er bra at nyere satsinger som beredskapsteam videreføres, og at det statlige barnevernet styrkes. Det er også bra at regjeringen har begynt å teste ut et nytt og forsterket institusjonstilbud i barnevernet for unge lovbyrtere, og at de tar sikte på å kriminalisere det å involvere mindreårige i kriminalitet. Det er på høy tid. Likeså er det bra at regjeringen har ambisjoner om å rulle ut én-til-én-oppfølging i flere kommuner som har særlige utfordringer med barne- og ungdomskriminalitet. Venstre foreslo dette allerede i 2023. Selv om det har tatt regjeringen lang tid å følge etter, er det gledelig at vi nå endelig kan enes om at dette er et viktig tiltak for å redde barn som står på kanten av stupet, ut av en kriminell løpebane.

Det er likevel merkverdig at finansieringen av tiltaket overhodet ikke matcher ambisjonsnivået. Regjeringen setter av skarve 90 mill. kr til tiltak på landsbasis i ti byer, mens Oslo alene trenger 100 mill. kr. Da strekker ikke denne satsingen til. Da vil vi ikke lykkes med å snu den negative utviklingen. Hvorfor vil ikke justisministeren mer enn kun dette?

I Oslo har Venstres sosialbyråd, Julianne Ferskaug, stått i spissen for å utvikle Oslo-modellen for én-til-én-oppfølging av ungdom som står i fare for å begå, eller allerede har begått, alvorlig og gjentatt kriminalitet. Venstre har fremmet forslag her i salen om at regjeringen lager en plan for å rulle ut denne modellen i hele landet. Vil statsråden ta den utfordringen?

Storberget-utvalgets rapport heter betegnende nok «De er våre barn». Det tenker jeg det er helt avgjørende at vi tenker på når vi bør gjøre en kraftinnsats for å forebygge og bekjempe ungdomskriminalitet. Hva ville vi ha ønsket ble gjort for våre barn? Av de barna som utfører alvorlig og gjentatt kriminalitet, er det mange vi allerede har sviktet i mange ledd. Vi har sviktet dem i den tidlige innsatsen – i barnehagen, på skolen og i barnevernet – og i å fange opp deres hjemmesituasjon. Vi har sviktet i å gi dem håp når de oppfatter sin framtid som håpløs. Det disse barna vi allerede har sviktet, bør få av oss, er at vi iallfall nå tar et krafttak for å kompensere for den systemsvikten vi allerede har utsatt dem for. Vi må forhindre at de yngste barna opplever den samme svikten. Det er her Engen-Helgheim og FrP faller helt på utsiden av all fornuft.

Vi vet at omsorgssvikt og vold avler vold. Forferdelig nok har 41 av de 55 barna som var registrert med ti eller flere lovbrudd i Oslo i 2023, selv vært fornærmet i minst

én straffesak, 39 av dem i en voldssak. Et stort flertall har innvandrerbakgrunn.

Venstre har i likhet med Storberget-utvalget foreslått at MST-CAN etableres i alle Bufetats regioner og i Oslo. Da kan man arbeide systematisk og målrettet med foreldrenes egne vansker og deres oppdragerpraksis. Vil statsråden i samarbeid med sine regjeringskollegaer ta denne utfordringen? Det finnes flere foreldreveiledningsprogrammer å velge mellom, og det er faktisk et gode, ikke en straff.

Det er umulig å skjønne hvorfor regjeringen i det framlagte budsjettet nærmest gir blaffen i barnevernet i Oslo. Det er her de aller fleste barna med de aller største utfordringene bor. Allikevel sier regjeringen kjølig at Oslo selv må finne rom i sine budsjetter til å finansiere de dyreste og mest innsatskrevende tjenestene. De får null drahjelp. Den tryggheten som regjeringen gikk til valg på, gjelder tydeligvis ikke for barn som befinner seg i svært sårbare institusjoner i Oslo. Den tryggheten gjelder tydeligvis ikke barna i Oslo. Hvorfor er det slik at denne regjeringen ikke vil hjelpe barnevernet i Oslo? Hva galt har barna i Oslo gjort regjeringen? Det håper jeg statsråden vil våge å svare på.

Vi trenger omfattende forebyggende tiltak med utekontakter, støttekontakter, fritidstilbud, mer politi i gatene og psykologer for å forhindre vold i nære relasjoner, i skoler og i nabolag. Selv om vi skulle gjøre alt riktig, vil allikevel noen falle utenfor, men akkurat nå har altfor mange sårbare barn blitt lett mat for de kyniske bakmennene. Vi har gjort jobben altfor lett for de kyniske kriminelle. Akkurat nå svikter vi altfor mange svake barn. De er ikke bare svake, de er blant de svakeste barna vi har, med færrest taleføre representanter til å tale deres sak. Det må denne regjeringen og dette stortingsflertallet på vår vakt umiddelbart ta tak i.

Statsråd Astri Aas-Hansen [11:38:36]: Jeg vil takke Stortinget og representantene for anledningen til å ha denne muntlige orienteringen, og for den påfølgende debatten, hvor 5 minutter til å oppsummere er altfor kort tid. Det jeg vil si virkelig takk for til alle, er det jeg oppfatter som en felles vilje til samarbeid. Jeg har også oppfattet at redegjørelsen ikke vedlegges protokollen, men oversendes komiteen, og dermed vil vi jo få god anledning til å jobbe videre med dette i en litt mindre heseblesende kommunikasjon mellom oss enn det en femminuttersrunde som dette vil gi. Så det ser jeg fram til.

Representanten Engen-Helgheim, og dels også representanten Farahmand, pekte på en «eksplosiv økning» – representanten Engen-Helgheim betegnet det som det. Det er ikke riktig. Det har ikke vært en eksplosiv økning i barne- og ungdomskriminaliteten, men det er

alvorlig og bekymringsfullt, det vi har sett, fra at barne- og ungdomskriminaliteten var gått ned til det laveste i 2015, til den økningen en har sett alle årene framover fram til i fjor. Dette er alvorlig og bekymringsfullt.

Det er heller ikke sånn at en nekter å ta realitetene inn over seg. Jeg opplever at vi alle tar inn over oss realitetene – fra regjeringens side ved at politibudsjettet har økt med 31 pst. i løpet av forrige stortingsperiode til og med nå, at en har satset 600 mill. kr, som er en satsing hvert eneste år på bekjempelse av kriminelle nettverk, og at politiet og påtalemyndigheten med det får en mulighet til virkelig å omstille seg og satse på en annen måte enn det politikere vanligvis sier at de skal gjøre. De får tid, rom og ressurser til å gjøre det de vet faktisk fungerer. Vi ser allerede at det har effekt. Det er å ta realitetene inn over seg og ta det på alvor.

En kan diskutere: Hva er det å gjennomføre straffer som har en viss forebyggende effekt? Det er ikke sånn at den gangen en hadde det, gikk kriminaliteten nedover, og nå går den oppover. Det er ikke riktig. Det som er gjort, er at en nå har fått en mulighet til enda bedre innhold i straffene. Det skjedde ikke på alle de årene som representanten Engen-Helgheim hadde sine folk i regjering, men Stortinget har vedtatt det, og en ser at også det har effekt.

Jeg er veldig glad for alle som sier at en må gripe inn før kriminaliteten skjer. Det er blitt understreket av både representantene Farahmand, Bentzen, Stuestøl, Moxnes og Askjer – de krever politisk ansvar. Ja, vilje, lederskap og handlekraft er det en må ha, og da må vi tørre å satse der hvor også politiet sier at den viktigste innsatsen ligger, nemlig på det forebyggende arbeidet. Politiet peker også på at det er ikke politiet som kan ta den største oppgaven på det området – det er alle andre. Samarbeid og informasjonsdeling påpekes av flere. Ja, det er viktig – tjenesteledere, politidirektør, helsedirektør, Bufdir og skole – at en gir klare signaler nedover i sine organisasjoner. Vi må ha samarbeid. Vi må ha infodeling. Det er, som det også påpekes fra politimesteren i Oslo, allerede et handlingsrom innenfor dagens lovverk. Vi har fra regjeringens side også satt ned en ekspertgruppe som bl.a. skal se på det danske Infohus og den britiske MARAC-modellen, for nettopp å få på plass bedre samarbeid, bedre infodeling – for forebygging.

I møte med et kriminalitetsbilde i endring er vi nødt til å ha to tanker i hodet samtidig. Vi må gjøre som flere påpeker: Den som bryter loven, skal raskt møtes med en reaksjon som virker, uansett alder. Samtidig er det aller viktigste å unngå at kriminalitet begås, med all den skade som det fører med seg for ofrene. Da må vi se denne kompleksiteten, og vi må også ta den inn over oss, når vi sammen nå skal både forebygge og bekjempe den kriminalitetsutviklingen vi ser.

Presidenten [11:43:55]: Kommentarrunden er dermed avsluttet.

Presidenten vil foreslå at justis- og beredskapsministerens redegjørelse om endringene i kriminalitetsbildet sendes justiskomiteen. – Det anses vedtatt.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Så synes ikke, og møtet er hevet.

